

Medgeneracijski prenos verskih vrednot pri predzakoncih in izbira partnerja

ROBERT CVETEK

Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta
Frančiškanski družinski inštitut
Prešernov trg 4
SI-1000 Ljubljana
robert.cvetek@guest.arnes.si

TOMAŽ ERZAR

Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta
Frančiškanski družinski inštitut
Prešernov trg 4
SI-1000 Ljubljana
tomaz.erzar@guest.arnes.si

BARBARA SIMONIČ

Univerza v Ljubljani, Teološka fakulteta
Frančiškanski družinski inštitut
Prešernov trg 4
SI-1000 Ljubljana
barbara.simonic1@guest.arnes.si

POVZETEK

Kaj vpliva na versko držo mladih parov pred poroko in ali ta drža vpliva na njihovo izbiro partnerja? Naša raziskava je preučila možne dejavnike v domači družini, pri čemer je izpostavila pogostost in vzdušje ob hoji k maši, razloge za hojo k maši, oceno vere staršev ter njihovega odnosa do cerkvene poroke, ter jih primerjala z različnimi vidiki sedanjega verskega udejstvovanja mladega para. Raziskava je zajela 84 parov iz pretežno vernih družin, ki se udeležujejo skupine za pripravo na poroko v Ljubljani. Verska drža in udejstvovanje mladih korelira pozitivno z vero in versko držo staršev, pa tudi s pripravljenostjo posredovati to držo bodočim otrokom. Pozitivno korelira tudi ocena poglobljenosti vere staršev in ocena poglobljenosti vere pri puncu oziroma fantu. Različna verska drža pri puncu in fantu ne korelira z nobenim od preučevanih vidikov. V članku je predstavljeno razmišljanje o večplastnosti medgeneracijskega prenosa vrednot in o potencialnih vzrokih verskega razhajanja in konflikta v paru.

Ključne besede: medgeneracijski prenos vrednot, verske vrednote, predzakonci, priprava na zakon.

ABSTRACT

INTERGENERATIONAL TRANSMISSION OF RELIGIOUS VALUES IN ENGAGED COUPLES AND CHOICE OF PARTNERS

What determines religious attitude of young couples who prepare for marriage and what influence does this attitude have on their choice of partner? The current study examined potential predictors in their families-of-origin including frequency of church attendance, emotional closeness, reasons given by parents for church attendance, perceived parental religiosity and parents' attitude towards Catholic marriage, and compared them with various aspects of current religious life of young couples. 84 couples, attending a group for premarital counselling in Ljubljana, participated in the study. Religiosity and religious practices of young adults correlate positively with parental faith and religiosity, and with readiness of young adults to transmit faith to next generation. Positive correlation was found also between perceived deep faith in parents and perceived deep faith in partner. No similar findings, however, were made for couples with different religious attitudes. The article discusses implications for the processes that underlie intergenerational transmission of values and are hypothesized to be multilayered in nature, and potential causes of religious-based conflict in couples.

Key words: intergenerational transmission of values, religious values, engaged couples, PreCana marriage program.

Prenos vrednot v družini

Že od Platona naprej se vzgojitelji in starši sprašujejo, kako se vrednote prenašajo z ene generacije na drugo in ali je ta prenos povezan v prvi vrsti z vsebino prenešenih vrednot ali tudi z načinom njihovega prenosa oziroma odnosi, v katerih se odvija (Erzar, 1999). Naravno je, da želijo starši svoje vrednote, ki jih tu razumemo kot eksplicitna ali implicitna pojmovanja glede zaželenosti posameznih metod in ciljev delovanja, ki vplivajo na načrtovanje in usmerjanje vedenja (Musek, 1993; Marini, 2000), posredovati otrokom in da želijo zvedeti več o tem, kako bi lahko bili pri tem bolj učinkoviti. Raziskave prenosa vrednot v družini, ki ga pojmuje kot enosmerni proces socializacije, kjer naj bi otroci ponotranjili drže, pravila in pričakovanja svojih staršev (Schoenpflug, 2001), so v sedemdesetih letih prišle do ugotovitve, da je prenos v celoti odvisen od konkretne vsebine in očitnosti določene vrednote ali drže (Bengston, 1975; Kalish in Johnson, 1972; Schwartz in Schwartz, 1975) in da ni mogoče govoriti o prenosu na splošno (Hoge, Petrillo in Smith, 1982). Poleg tega so ugotovili, da obstaja močna povezanost med povprečnimi rezultati staršev in otrok na splošno v populaciji, da pa so v isti populaciji korelacije med posameznim otrokom in staršem nizke (Niemi in dr., 1978). Jennings in Niemi (1968) sta preučevala medgeneracijski prenos pri 17 različnih vrednotah in državah in ugotovila, da abstraktno pojmovane vrednote, minljivi, modni problemi in teme, ki ne zadevajo neposredno družine, še zdaleč ne dosegajo rezultatov, ki sta jih odkrila za verske izbire in identificiranje s političnimi usmeritvami. Med dejavniki v družini, ki pozitivno vplivajo na prenos, sta izpostavila nekonfliktno ozračje, povezanost v družini ter ujemanje med staršema glede posameznih vrednot ali drže.

Sistemska teorija in kvaliteta odnosov

Med teorijami medgeneracijskega prenosa vrednot v družini sta se v preteklosti

uveljavili dve nasprotujoči si razlagi: teorija učenja in teorija razvojnih stopenj (Dudley in Dudley, 1986). Medtem ko teorija učenja poudarja, da se proces ponotranjenja ali posnemanja vrednot pri otroku odvija prek starševskega modeliranja in spodbujanja, razvojna teorija trdi, da je zavračanje starševskih vrednot in razkorak med generacijama (*generation gap*), ki ob tem nastane, ena bistvenih nalog mladostništva. Obe teoriji sta bili doslej empirično potrjeni: medtem ko razkorak med generacijama pojasnjuje na primer, zakaj so verske vrednote mladostnikov kot skupine manj tradicionalne in bolj liberalne kot vrednote staršev, velja tudi, da imajo versko bolj tradicionalni starši otroke, ki so versko bolj tradicionalni od vrstnikov, in versko manj tradicionalni starši otroke, ki so manj tradicionalni od vrstnikov. Vsekakor bi za pojasnitev tega kompleksnega pojava potrebovali še kako teorijo, še vedno namreč ne vemo, zakaj so rezultati za posamezno družino bistveno nižji od rezultatov med generacijama in kakšni so globlji psihološki razlogi prenosa.

Sistemska teorija in teorija navezanosti pojasnjujeta, da si starši prizadevajo za to, da bi bili dobri očetje in dobre matere ne samo zaradi čustvene naklonjenosti do svojega potomstva, ampak zlasti zato, da bi prekinili boleče občutje krivde in zadolženosti, ki ga doživljajo do svojih staršev. Če je bila krivda najmočnejša vez med starši in otrokom v starejši generaciji, bo krivda usmerjala tudi starševstvo v mladi generaciji (Hesse in Main, 1999; Slatinek, 2002). Iz tega izhaja, da moramo pri preučevanju prenosa vrednot upoštevati v prvi vrsti globljo medgeneracijsko čustveno dinamiko in kvaliteto medosebnih odnosov, ki izhaja iz nje (Albert in Trommsdorff, 2001). Starši opravljajo pomembno socializacijsko vlogo, katere del je tudi prenos vrednot in norm, tako, da s svojim stilom starševstva poskrbijo za kvalitetni odnos med njimi in otrokom. (Rueter in Conger, 1995; Steinberg, 1990; Juhant, 2002). Bolj ko je odnos med starši in otroki obeležen s toplino in odprtostjo, bolj podobni so si vrednostni, verski in moralni standardi staršev in otrok (Burgess, 1973; DeLamater in MacCorquodale, 1979). Dosedanje raziskave so potrdile, da obstaja pozitiven odnos med prenosom družinskih vrednot, kvaliteto odnosov v družini in podporo, ki so jo starši dajali otrokom (Whitbeck in Gecas, 1988). Upravičeno lahko domnevamo, da dobri odnosi s starši mladostnikom omogočajo, da lažje razumejo in sprejmejo razloge staršev in da posledično lažje sprejmejo tudi starševske standarde (Inazu in Fox, 1980). Vzdušje podpore in naklonjenega nadzora s strani staršev vpliva tudi na prenos verskih vrednot: medtem ko imajo avtoritativni starši otroke s podobnimi verskimi vrednotami, kot jih imajo sami, to ne velja za permissivne in avtoritarne starše (Clark, Worthington in Danser, 1988; Dudley in Wisbey, 2000; Gerjolj, 2000).

Večplastnost prenosa

O tem, da je prenos vrednot v družini del kompleksnih medgeneracijskih odnosov, kjer igrajo bistveno vlogo čustveni in intrapsihični dejavniki, zgovorno pričajo tudi raziskave o pripisovanju vrednot, ki ugotavljajo, da imajo na primer staršem pripisane vrednote večjo korelacijo z vrednotami in vedenjem mladostnikov kot vrednote, ki jih ti starši eksplicitno zagovarjajo (Whitbeck in Gecas, 1988). Otrokovo samospoštovanje se bolj oblikuje po tem, kako otrok doživlja vedenje svojih staršev do sebe, kot po tem, kako se starši dejansko vedejo do njega (Gecas in Schwalbe, 1986; Žalec, 2002). Hkrati vpliv deluje tudi v nasprotni smeri: otrokovo samospoštovanje vpliva nazaj na to, kako bodo tega otroka dojemali njegovi starši in kakšne vrednote mu bodo pripisali. Podobno korelacijo med pripisanimi in dejanskimi vrednotami so raziskovalci odkrili tudi med osebnimi vrednotami staršev in vrednotami, ki jih pripisujejo svojim otrokom. Iz tega bi lahko zaključili, da imajo pri prenosu vrednot med generacijami ponotranjene afektivne

podobe staršev pri otrocih in ponotranjene podobe otrok pri starših večji vpliv kot očitnost in eksplicitnost vrednot, ki jih zagovarjajo eni in drugi. Izhodišče našega raziskovanja je, da je prenos vrednot večplasten ali vsaj dvoplasten proces, ki poteka tako na eksplicitni, verbalizirani, kot na afektivni, neverbalizirani, ravni, pri čemer prva raven včasih odraža notranjo dinamiko in doživljanje na drugi ravni, včasih pa jo popači in prikrije.

Na omenjeno težavo so naleteli raziskovalci motenj hranjenja, ki so ugotovili, da imajo prehrabne navade in vedenje staršev, kakor so o njima poročali starši sami, manjšo zvezo z motnjami hranjenja pri otrocih kot to, kako otroci doživljajo odnos staršev do hrane in kako doživljajo neposredno kritiko staršev v zvezi z lastno prehrano, izgledom in težo (Baker, Whisman in Brownell, 2000). Ob tem se je raziskovalcem zastavilo splošno vprašanje o vrednosti poročil, ki jih dajejo starši o njih samih (*self-reports*), saj obstaja velika verjetnost, da so ta poročila bodisi izkrivljena ali neiskrena bodisi neustrezna, ker starši svoj odnosa do hrane in svoje vedenje pri mizi dojemajo le v zelo omejenem obsegu in si tega svojega ravnanja ne znajo čustveno ovrednotiti. Je morda prav ta čustvena "podhranjenost" način prenosa motenj hranjenja, ali pa gre za dve popolnoma ločeni dinamiki, ob katerih sploh ne moremo povedati ničesar določnega o prenosu, te dileme raziskovalci niso uspeli rešiti. Do iste dileme so prišli tudi raziskovalci procesa individuacije in doživljanja intimne pri treh generacijah, ko so hoteli poiskati povezavo med stopnjo čustvene osamosvojenosti mladih glede na domačo družino in stopnjo čustvene intimne, ki jo doživljajo v svojih partnerskih odnosih (Lawson in Brossart, 2001). Čeprav so domnevali, da naj bi večja stopnja čustvene razločenosti od doma pomenila tudi večjo stopnjo intimne v novih zvezah, te korelacije niso uspeli dokazati, vzroke za neuspeh pa so iskali predvsem v zanašanju na poročila samih mladih in v tem, da jim pri raziskavi ni uspelo premostiti razkoraka med poročanjem in opazovanjem od zunaj. Delni odgovor na ta problem so ponudili avtorji raziskave o neskladju med poročili staršev in mladostnikov glede psiholoških motenj pri mladostnikih (Ferdinand, Van der Ende in Verhulst, 2004), ki so ugotovili, da nesklad med poročili staršev, učiteljev, vzgojiteljev in mladostnikov ni nujno ovira pri diagnosticiranju motenj, ki bi jo bilo potrebno odstaniti in poročila poenotiti, ampak zelo pomemben napovednik kasnejših patologij, kot na primer zlorabe substanc, težav s policijo, neželenih nosečnosti, samopoškodb, psihiatričnega zdravljenja in drugih vedenjskih ter čustvenih problemov. Razhajanje med poročili staršev in mladostnikov naj bi kazalo na prisotnost družinskih konfliktov in na odsotnost učinkovite starševske kontrole in opore (Grills and Ollendick, 2003). Yeh in Weisz (2001) podobno ugotavljata, da "nudi pogovor z otrokom boljši vpogled v skupne cilje otrok in staršev glede zdravljenja, kot če bi vprašali samo starše ..., kar spominja na ugotovitve, da so tudi glede vedenjske in čustvene opore otroci boljši informatorji od staršev" (str. 1024).

Hipoteze

Taka ugotovitev se sklada z našimi razmišljanji o načinu prenosa vedenja in čustvovanja med starši in otroki. Videli smo, da bolj kot dejansko vedenje in deklarirane vrednote vplivajo na ta prenos ponotranjene izkušnje otrok in njihovo doživljanje staršev. Ti mehanizmi so večinoma predverbalni, torej afektivni in nezavedni, saj njihov začetek sega v najzgodnejše dni otrokovega življenja, in se največkrat pokažejo šele takrat, ko mladi odrasli ustvarjajo svoje partnerske zveze in družine (Gostečnik, 1999; Kompan Erzar, 2004). V zvezi s tem Isabelle Albert in Gisela Trommsdorff (2003) ugotavljata, da kvaliteta medosebnih odnosov v družini presega vlogo posrednika vrednot, saj neposredno prek vseh svojih vidikov vpliva na vrednostno usmeritev mladostnikov.

Pri raziskovanju vpliva, ki ga je imelo versko življenje v domačih družinah na

versko življenje mladih odraslih, ki se pripravljajo na poroko, smo se osredotočili na njihova poročila o vzdušju pri hoji k maši doma ter na to, kako doživljajo vero svojih staršev in odnos staršev do cerkvene poroke. Domnevali smo, da se bosta vzdušje in drža do ključnih elementov vernosti pri starših do neke mere ponovila tudi pri otrocih in v paru. Med temi elementi smo v skladu z drugimi raziskavami (Bao, Whitbeck, Hoyt in Conger, 1999) izbrali hojo k maši, ker ima med vsemi verskimi variablami v prenosu najvišji korelacijski koeficient. Hkrati smo predpostavljali, da bo ponovitev zaradi večplastnosti prenosa zlasti očitna pri verbalnih razlogih, ki so jih za hojo k maši in vero otroci slišali od staršev in ki naj bi se dosledno ponovili v njihovih novih družinah, manj očitna ali celo prikrita pa naj bi bila pri travmatičnih izkušnjah in negativnih čutenjih. Naša druga hipoteza je bila, da se bo tudi v paru pokazala podobna dvoplastnost prenosa verskih vrednot in drž, in sicer tako, da se bodo v par povezali bodisi ljudje z nasprotnimi držami, izza katerih bomo odkrili podobno čustveno vzdušje, bodisi ljudje s podobnimi držami, izza katerih bomo odkrili čustvena razhajanja in konflikte. Tretjič pa smo predpostavljali, da bomo pri parih, kjer imata punca in fant do vere različno držo, odkrili pri tistem, ki ima do vere pozitiven odnos, večjo pripravljenost za posredovanje vere kot pri posameznikih v paru, kjer imata oba do vere pozitiven odnos. Ta pripravljenost naj bi bila utemeljena v večji poglobljenosti vere in boljšem verskem vzdušju doma.

Vzorec

Raziskava je bila izvedena v skupini za predzakonce, ki se srečuje dvakrat mesečno v okviru pastoralnega dela na eni od mestnih župniji v Ljubljani. Skupina je sestavljena iz mladih parov pred poroko, obiskovanje skupine pa hkrati velja kot priprava na cerkveno poroko, ki jo predpisuje katoliška Cerkev. Nekateri pari obiskujejo skupino tudi dve leti, približno polovica parov pa se vsako leto, po zaključku skupine konec maja, poleti ali jeseni poroči. Skupina deluje že devet let in vanjo se vključujejo pari iz vse Slovenije, prevladujejo pa pari iz Ljubljane oz. pari, ki trenutno živijo v Ljubljani. Skupina zaradi naštetih značilnosti predstavlja specifičen vzorec mladih vernih parov pred poroko.

Vprašalnik je maja 2005 izpolnilo 168 oseb oziroma 84 parov, pri pregledovanju smo izločili 4 pare zaradi nepopolno izpoljenih podatkov, tako da je končni vzorec vseboval 160 oseb, pri posameznih vprašanjih pa se je to število iz istega razloga zmanjšalo še za dva ali tri. Povprečna starost udeležencev skupine je 27,2 leti, SD 4,6 let, razpon od 19 do 58.

Inštrument

Udeležencem smo razdelili obsežen vprašalnik, ki smo ga sestavili sami in vsebuje 52 vprašanj, od katerih se jih 12 še nadalje členi na podvprašanja. Vprašanja so bila razdeljena na sklope, ki obravnavajo hojo k maši ter vernost v domači družini (pogostost, občutja, vzdušje, navajanje razlogov, ocena vernosti staršev ter njihovega odnosa do maše, cerkvena poroka staršev), hojo k maši ter vernost zdaj (pogostost, občutja, razumevanje maše, označitev lastne vere) in v paru (pogostost, občutja, želja po skupni hoji k maši, označitev vere punce ali fanta, odnos do cerkvene poroke), raven in kvaliteto pogovora o verskih temah med punco in fantom ter odnos do hoje k maši pri bodočih skupnih otrocih (razlogi, vztrajnost, poslušnost do otrok). Vprašanja, razen štirih odprtih vprašanj, so bila postavljena v obliki trditve (npr. "Če greva oz. bi šla skupaj k maši, bi bila oba sproščena"), odgovori pa so bili izmerjeni s petstopenjsko Likertovo lestvico. Udeleženci raziskave so izpolnjevali vprašalnik približno pol ure, vsi razen treh

vprašalnikov so bili izpolnjeni skrbno in natančno, kar smo preverili pri vsebinsko podobnih vprašanjih in pri vprašanjih, kjer sta predzakonca ocenila pogostost skupne hoje k maši ter skupne verske dejavnosti ($r=0.80$ in več). Vprašalnik je bil zasnovan tako, da so se enaka vprašanja oz. podvprašanja ponovila v različnih sklopih; udeleženci so npr. ocenjevali, v kakšni meri so doživljali občutja sramu, jeze, strahu, žalosti, osamljenost, veselje, ponos in pomirjenost ob hoji k maši v domači družini ter ob hoji k maši s punco ali fantom. Namen vprašalnika je bil izmeriti, v kakšni meri se občutja, drža in vzdušje iz domačih družin ponavljajo v zgodnji odrasli dobi, v paru ter pri razmišljanju o bodočih otrocih in ali so ta občutja kakorkoli povezana z izbiro partnerja.

Splošne značilnosti vzorca

V skupino je vključenih 140 posameznikov (90%), katerih starši so bili cerkveno poročeni, in 16 (10%) takih, kjer niso bili cerkveno poročeni. Doma so redno hodili k maši pri 113 udeležencih (71,5%), pri 22 (14%) so hodili nekajkrat letno ali enkrat mesečno, pri 23 (14,5%) pa nikoli oz. enkrat letno. Od 77 parov je v skupini 41 parov (53%), kjer so doma hodili k maši vsako nedeljo, 14 parov (18%), kjer je ena družina hodila redno k maši, druga neredno, 13 parov (17%), kjer je ena družina hodila redno k maši, druga sploh ni hodila, 6 parov (8%), kjer je ena družina hodila neredno, druga sploh ni hodila, in 2 para (2,7%), kjer nobena družina ni hodila k maši, ter 1 par (1,3%), kjer sta obe družini hodili k maši neredno.

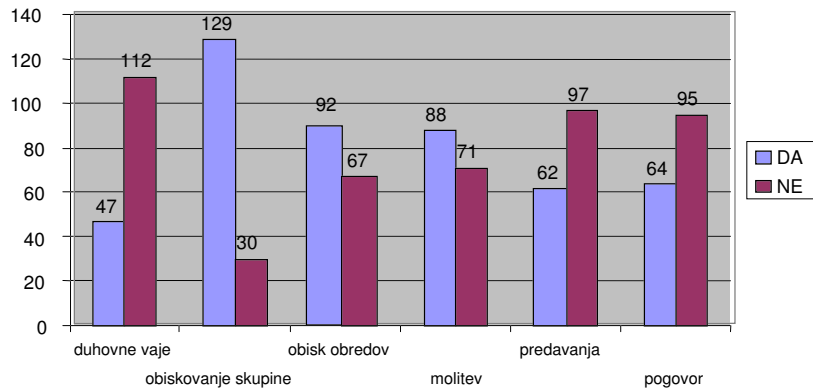
Iz teh podatkov je razvidno, da skupino sestavljajo večinoma posamezniki iz vernih družin, kjer sta bila starša cerkveno poročena in so vsi v družini hodili redno k maši. Parov, ki jih sestavljata dva taka posameznika, je približno polovica, tretjina parov je v tem pogledu mešanih, ena šestina pa takih, za katere ne bi mogli reči, da so bili doma tradicionalno verni.

Sedaj hodi k maši redno 118 posameznikov (76%), 24 (15%) nekajkrat na leto, 14 (9%) nikoli ali enkrat na leto. Med rednimi obiskovalci maše je 100 (85%) takih, kjer so tudi doma hodili redno k maši, 8 (6,5%) takih, kjer so doma hodili neredno k maši, in 10 (8,5%), kjer doma niso hodili k maši ali zelo redko. Med tistimi, ki sedaj hodijo k maši nekajkrat na leto ali enkrat mesečno, je 9 (37,5%) takih, kjer so doma hodili redno, 10 (42,5%), kjer so doma hodili tako pogosto, kot hodijo sedaj, in 5 (21%), kjer doma niso hodili k maši. Med tistimi, ki sedaj ne hodijo k maši, sta 2 (14%) taka, kjer so doma hodili redno k maši, 4 (28,5%), kjer so doma hodili neredno k maši, in 8 (57,5%) takih, kjer doma niso hodili k maši. V skupini je 52 parov (68,5%), kjer oba hodita redno k maši, 11 parov (14,5%), kjer hodi redno ali enkrat mesečno k maši samo eden iz para, drugi pa enkrat mesečno ali še manj redno, ter 13 parov (17%), kjer ne hodi k maši nobeden, ali oba zelo neredno, ali eden enkrat mesečno, drugi nikoli. Skupaj s punco ali fantom jih hodi k maši redno 80 (50%), enkrat mesečno ali nekajkrat letno 54 (34%) in nikoli oz. enkrat letno 26 (16%).

Iz tega lahko sklepamo, da je kar 11 (52 minus 41) parov svojo redno hojo k maši utrdilo izven družine, najverjetneje prek odnosa s punco oz. fantom ali katehumenata. To je razvidno tudi iz podatka, da je med rednimi nedeljniki 18 takih, kjer so doma neredno ali nikoli hodili k maši. Zanimivo je, da v skupino hodijo tudi pari (13) oziroma posamezniki (14), ki praktično ne hodijo k maši, a se kljub temu udeležujejo srečanj skupine. To je mogoče pojasniti s tem, da so se nekateri pari ali posamezniki v paru zavestno srečanj začeli udeleževati zaradi pridobitve potrdila, a so kasneje prevladali še drugi razlogi (morda delo na odnosu, izboljšanje komunikacije, prebujena vernost). O tem govori podatek, da je današnji odnos udeležencev do cerkvene poroke sicer zelo pozitiven ($M=4.25$ na lestvici od 1 do 5), toda kar 19 je takih, ki so na trditev, da bi se poročili, če

za to ne bi bilo nobenih zunanjih razlogov, odgovorili z "ne drži" in "malo drži". Vsekakor bi bilo potrebno razloge za prihod in vztrajanje v skupini posebej raziskati.

V tem pogledu lahko rečemo, da skupino obiskujeta pravzaprav dve podskupini, prvo tvorijo pari, ki se skupaj udeležujejo številnih verskih dejavnosti, drugo pari, ki se teh dejavnosti iz različnih razlogov ne udeležujejo skupaj. Frekvence pri verskih dejavnostih, ki jih obiskujeta skupaj, so prikazane v sliki 1.

Slika 1: Frekvence skupnega obiskovanja verskih dejavnosti

Medgeneracijski prenosi

Različne meritve korelacij so pokazale, da v skupini v splošnem obstaja zmerna povezanost med vernostjo, vzdušjem in držo do hoje k maši v domači družini ter vernostjo, vzdušjem in držo do hoje k maši sedaj in pri bodočih potomcih. Med najvišjimi in pričakovanimi rezultati na primer je korelacija med pogostostjo hoje k maši doma in sedaj, ki znaša 0.52, medtem ko je korelacija med oceno pozitivnega vpliva cerkvene poroke pri starših in lastno željo po cerkveni poroki brez zunanjih razlogov, za katero bi pričakovali višji rezultat, samo 0.27. Podobni so tudi rezultati, ki zadevajo prenos na bodoče otroke: korelacija na primer med oceno pozitivnega vpliva cerkvene poroke pri starših in željo, da bi najini otroci hodili k maši, je 0.34.

Pri korelacijah med označitvami vere staršev in lastne vere dosega najvišji koeficient 0.56 oznaka "liberalna", nadalje 0.48 oznaka "nisem veren/niso verni", 0.41 "tradicionalna", 0.26 "osebna" in "poglobljena", 0.13 "zadržana". Če te koeficiente primerjamo s koeficienti korelacij med označitvami lastne vere in vere punce ali fanta, vidimo, da so slednji bistveni nižji, kot kaže tabela 1.

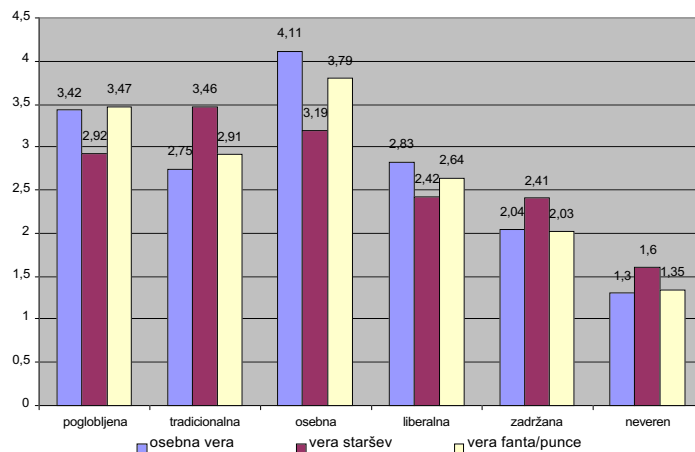
Tabela 1: Korelacije med oznakami lastne vere in oceno vere pri starših ter lastne vere in oceno vere pri puncu ali fantu

	poglobljena	tradicionalna	osebna	liberalna	Zadržana	Ni vere
Starši	0.26	0.41*	0.26	0.56*	0.13	0.48*
Dekle ali fant	0.18	0.14*	0.24	0.39*	0.11	0.14*

Statistično pomembne razlike ($p < 0.05$) med korelacijami so označene z *.

Primerjava pokaže, da udeleženci skupine ocenjujejo lastno vero v splošnem bližje staršem kot puncu ali fantu, toda izrazito le pri oznakah, ki so bolj ali manj neosebne.

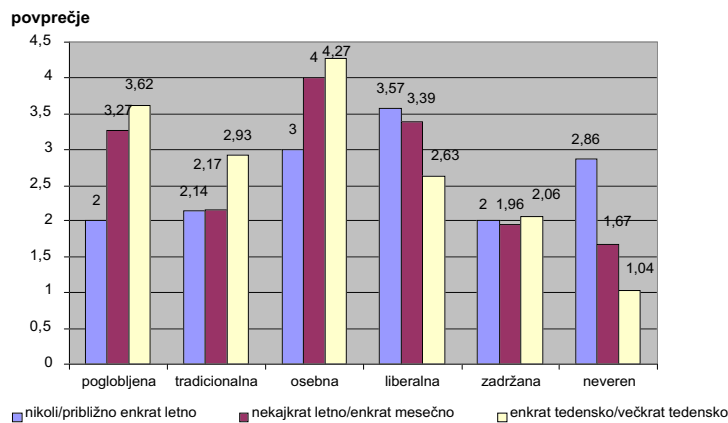
Rezultati za punco ali fanta se približajo rezultatom za starše samo pri oznakah "osebna" in "liberalna", drugače pa so vrednosti zelo nizke. Iz tega lahko sklepamo, da dojemanje lastne vere pri otrocih v splošnih potezah in prepričanjih ("tradicionalnost" oz. "liberalnost", vernost oz. nevernost) sledi temu, kakor dojemajo vero svojih staršev, da pa te poteze v odrasčanju in v paru dobijo drugačen pomen ali predznak, kar pomeni, da ne služijo več za prepoznavanje oziroma definiranje vere, in so celo nadgrajene. Tako pri paru najnižjo vrednost dosega "tradicionalnost", najvišjo njen protipol "liberalnost", sledita ji "osebna" in "poglobljena". Primerjava povprečnih ocen vernosti, ki so jih udeleženci dali sebi, svojim staršem in svojim fantom ali puncam na lestvici od 1 (nič) do 5 (zelo), nadalje pokaže, da se mlada generacija prepozna po tem, da je njihova vera glede na vero staršev bolj poglobljena, bolj osebna in bolj liberalna ter manj tradicionalna in manj zadržana. Mlada generacija ocenjuje lastno vero za najbolj osebno, najbolj liberalno in najmanj tradicionalno, kot kaže slika 2.

Slika 2: Primerjava povprečnih ocen za lastno vero, vero staršev in vero fanta oz. punce

V tej zvezi je zanimiv tudi podatek, da nam izračun korelacij med oznakami vere staršev pri fantu in puncu, ki sta v paru in izhajata iz tradicionalno vernih družin, da zmerno korelacijo samo pri oznaki "tradicionalna" ($r=0.33$), medtem ko je pri oznaki "poglobljena" korelacija celo negativna ($r=-0.19$). Na podlagi tega bi lahko tvegali tezo, da poleg povezanosti med vero udeležencev in vero doma po plati tradicionalnosti velja tudi zmerna povezanost v paru na podlagi te iste tradicionalnosti, ki pa se med njima pokaže prek nasprotno oznake, se pravi kot ujemanje pri oznaki "liberalna". Vsekakor velja, v nasprotju z običajnimi predstavami o tradicionalnosti vere pri Slovencih, da ti dve obliki povezanosti, se pravi vertikalna s starši in horizontalna v paru, ne izključujeta povezanosti s starši v poglobljenosti vere niti bolj tradicionalne povezanosti med vero fanta in punce, ki pa jo onadva označujeta kot liberalno. Očitno sta obe obliki povezanosti večplastni in skrivata v sebi razlike, ki jih še ne poznamo. Eno takih razlik morda nakazuje negativna korelacija pri ocenah poglobljenosti vere staršev pri puncu in fantu, ki oba izhajata iz tradicionalno vernih družin. Ta razlika, ki bi lahko pomenila, da mladi izberejo partnerja, ki poglobljenost vere svojih staršev ocenjuje drugače, kot jo ocenjuje sam, žal ni podprta z drugimi korelacijami. Korelacije med ocenami vzdušja pri hoji k maši v družinah fanta in punce, ki sta v paru, in korelacije med ocenami, kako sta vsak zase doživljala hojo k maši pri starših, se vrtijo okoli vrednosti 0 (ni povezave).

Vpliv domače vere torej ni samo površinski, ampak zajema celotno doživljanje, čeprav je to trenutno (povezanost med odnosom in skupno vero, priprave na poroko, poudarjanje pomena čustvenega odhoda od doma v skupini) potisnjeno v ozadje. O tem pričajo na primer korelacije med ocenami, kako sproščeno in radi so šli k maši starši in kako sproščeni in radi grem k maši sam ($r=0.24$ in 0.26). Konkretno, med posamezniki, ki radi hodijo k maši in so pri tem sproščeni (ocena "precej drži" in "drži v celoti"), je kar 86% takih, ki so tudi hojo k maši pri starših ocenili enako visoko. Ta odstotek se dvigne do 95%, če upoštevamo še oceno "delno drži". Prav tako lahko rečemo, da tudi oznake za lastno vero odražajo neko globalno držo in doživljanje, ki sta utemeljena v konkretnih dejanjih. Povprečja ocen lastne vere glede na pogostost hoje k maši pokažejo, da imajo najvišje ocene pri oznakah "poglobljena", "osebna" in "tradicionalna" prav tisti, ki hodijo k maši enkrat ali večkrat tedensko.

Slika 3: Prikaz povprečnih ocen lastne vere glede na pogostost hoje k maši

Hipotezo o večplastnem medgeneracijskem prenosu odnosa do vere in hoje k maši potrjuje tudi primerjava med razlogi, ki so jih doma navajali za hojo k maši starši, in razlogi, ki bi jih danes udeleženci navedli svojim otrokom, če bi jih imeli. Korelacije kažejo zanimivo sliko, saj so najvišje pri razlogih, ki spodbujajo hojo k maši na otroku prijazen način, iz česar lahko sklepamo, da so ti razlogi ne samo "najbolj pri roki", ampak da so del pozitivne izkušnje, ki ima korenine v otrokovem doživljanju in se bo najverjetneje prenesla na naslednjo generacijo.

Tabela 2: Korelacije med razlogi, ki so jih doma za hojo k maši navajali starši, in razlogi, ki bi jih sam navedel svojim otrokom, če bi jih imel

Razlogi za hojo k maši	r
"Ker so tako rekli starši"	0.07
"Ker sem bil prisiljen"	0.11
"Nisem se spraševal"	0.18
"Ker sem se bal"	0.24
"Ker gremo vsi domači"	0.38
"Ker se to spodobi"	0.38
"Ker jim bo lepo"	0.52
"Ker bodo imeli družbo"	0.61

Pozitivno izkušnjo doma potrjujejo tudi srednje visoke povprečne ocene za pozitivna občutja pri hoji k maši v domači družini (sram $M=1,24$, jeza $M=1,34$, strah $M=1,11$, žalost $M=1,23$, osamljenost $M=1,31$, veselje $M=3,16$, ponos $M=2,7$, pomirjenost $M=3,46$). O celotnem pozitivnem odnosu tako staršev do vere in hoje k maši kot naklonjeni drži do otrok in partnerja govorijo tudi korelacije med oceno tega, kako so kot otroci doživljali svoje starše pri hoji k maši, in tem, v kakšni meri so jim starši razložili pomen maše in svoje razloge za hojo k maši ($r=0.52$ in 0.37), nadalje korelacije med omenjeno oceno in samoumevnostjo hoje k maši doma ($r=0.28$) ter občutjem ponosa ob hoji k maši doma ($r=0.29$) in še korelacija med oceno drže staršev in tem, v kakšni meri je cerkvena poroka pomagala staršem ostati skupaj in graditi boljši odnos ($r=0.62$).

Pozitivna izkušnja iz domače družine se v zavesti in drži posameznika prenaša naprej. To dokazujejo zmerne korelacije med oceno tega, kako radi in sproščeno so šli k maši starši, ter željo, da bi otroci hodili k maši ($r=0.37$), nadalje med omenjeno oceno ter razlogi, ki bi jih navedli otrokom in partnerju, če ne bi hoteli k maši ("poskusil bi jih prepričati" $r=0.25$, "prisluhnil bi jim in vztrajal, da hodimo skupaj" $r=0.27$). Preprosto rečeno, če je bilo bodočim staršem pri hoji k maši v domačih družinah lepo, bodo tudi pri svojih otrocih lažje vztrajali, manj jih bo strah otroka prepričati in lažje mu bodo prisluhnili. Pokazalo se je, da obstaja med tistimi, ki bi otroku precej ali v celoti prisluhnili in vztrajali pri tem, da hodijo k maši, ter tistimi, ki bi tega ne naredili ali samo delno naredili, statistično pomembna razlika ($p<0.05$) v tem, koliko so jim starši razložili pomen maše in razloge za hojo k maši.

Prenos verskih izkušenj iz domače družine ter njihova utemeljenost v otroškem doživljanju oz. spomnih sta se najbolj pokazala v zvezi z oznako tradicionalna. Ugotovili smo, da se ta oznaka, ko gre za lastno vero in vero staršev, povezuje s pozitivno izkušnjo vere doma in doživljanjem vere staršev kot poglobljene vere. Korelacijski koeficient na primer med oceno starševske hoje k maši ter doživljanjem veselja pri hoji k maši danes je 0.36 , med to isto oceno in oceno poglobljenosti vere staršev 0.61 , med omenjeno oceno in oznako "tradicionalna" pa 0.38 za lastno vero in 0.40 za vero staršev.

V zvezi z razlogi, ki so jih doma navajali za hojo k maši starši, velja poudariti, da njihove povprečne ocene in korelacije z drugimi vprašanji kažejo, da se razlogi med seboj ne izključujejo, kakor bi lahko domnevali po njihovi vsebini. Bolj verjetna je domneva, da so razlogi ohranjeni v spominu skupaj z bolj ali manj pozitivno izkušnjo in doživljanjem naklonjenosti s strani staršev. Primerjava povprečnih ocen pri vprašanjih "Starši so šli radi k maši" in "Starši so mi razložili pomen maše in svoje razloge za hojo k maši", pokaže, da so, sodeč po otrokovem doživljanju, starši v večji meri radi hodili k maši ($M=3,50$), kot so otroku razložili razloge za to ($M=2,78$). Razlog "ker so tako rekli starši" ($M=3,42$) v tej skupini udeležencev tako ne pomeni v prvi vrsti prisile ("ker sem bil prisiljen", $M=1,95$) niti ustrahovanja ("ker sem se bal", $M=1,27$), ampak "ker smo hodili vsi domači" ($M=3,10$), "ker mi je bilo lepo" ($M=3,11$), "ker sem imel družbo" ($M=2,89$), "nisem se spraševal, zakaj hodim" ($M=2,70$) in "ker se to spodobi" ($M=2,58$). Podoben preplet razlogov in občutij pokaže tudi korelacija med dvema razlogoma od doma ("ker se to spodobi" in "ker mi je bilo lepo", $r=0.32$), nadalje med željo po skupni hoji k maši z razlogom "ker se to spodobi" in razlogom iz domače družine "ker sem se bal" ($r=0.22$) ter med željo po skupni hoji k maši z razlogom "ker se to spodobi" in razlogom od doma "ker mi je bilo lepo" ($r=0.32$). Še višja je korelacija med razlogom, ki bi ga rekel svojim bodočim otrokom ("ker se to spodobi"), in željo po skupni hoji k maši s puncno ali fantom z razlogom, "ker se to spodobi" ($r=0.55$), medtem ko je med razlogom od doma ("ker se to spodobi") in željo po skupni hoji k maši s puncno ali fantom z razlogom, "ker se to spodobi", korelacija zmerna ($r=0.23$).

Iz tega lahko znova sklepamo na večplastnost prenosov oziroma na to, da poleg očitnih vertikalnih in horizontalnih povezav med razlogi ob njih vselej obstajajo še drugi razlogi in občutja, ki povzročijo, da posamezne oznake postanejo ambivalentne oziroma dobijo dva pomena. Podobno je za razlike med vrednotnimi usmeritvami različnih generacij ugotovil že Musek (2000). Tipičen primer za to je oznaka "tradicionalna", za katero se je pokazalo, da v doživljanju mladih pomeni hkrati pozitivno vez s starši in vernostjo doma ter oznako, v kateri se kot par ne prepoznajo, ker je v nasprotju z željo po samostojnosti in odmiku od vere staršev. To potrjuje tudi podatek, da so udeleženci navedli "tradicija" in "tradicionalnost" kot tretjo najpogostejšo stvar, kateri bi se želeli izogniti pri navajanju svojih otrok na hojo k maši glede na izkušnje iz domače družine. Na prvih dveh mestih sta prisila in slab stik starši, sledita tradicija in dajanje slabega zgleda.

Medosebna izbira

Dojemanje sebe in poznavanje drug drugega: V splošnem so med ocenami lastne vere in oceno te vere, ki bi mi jo dal moj fant oz. punca, srednje visoke korelacije in to ne glede na spol. Povedano drugače, pri parih v skupini obstajajo majhne razlike med tem, kako udeleženci vidijo sami sebe oz. svojo vernost in tem, kako mislijo, da jih vidijo njihovi fantje oz. punce. Morda je najbolj zanimiv prav najnižji rezultat pri obeh spolih in sicer pri oznaki "zadržana", ki bi lahko spričo visokega ujemanja pri drugih oznakah pomenil, da nizko ujemanje med lastno oceno in pripisano oceno izhaja kar iz same oznake, ki implicira določeno razhajanje med tem, kako sam ocenjujem svojo zadržanost, in tem, kako bi jo ocenila moja punca oz. fant. Možna je seveda tudi druga (vzporedna ali nasprotujoča) interpretacija, da namreč ta rezultat nakazuje določeno mero zadržanosti in nesproščenosti v odnosu.

Tabela 3: Korelacije med ocenami lastne vere in ocenami, za katere mislim, da bi mi jih pripisal moj fant oz. punca

	poglobljena	tradicionalna	osebna	liberalna	zadržana	ni vere
Fantje	0.74	0.70	0.72*	0.63	0.42	0.69
punce	0.71	0.75	0.49*	0.78	0.34	0.73

Statistično pomembne razlike ($p < 0.05$) med korelacijami so označene z *.

Posebno vprašanje je, kaj pomeni razlika med spoloma pri oznaki "osebna". Za bolj utemeljeno interpretacijo si bomo morali ogledati še druge rezultate. Morda je to znak, da punce niso dovolj sigurne glede tega, kako dobro mnenje ali vpogled imajo fantje v osebno naravo njihove vere. Vsekakor lahko na podlagi rezultatov iz naslednje tabele rečemo, da fantje slabše poznajo punce oz. se manj zanimajo za to, kako jih doživljajo njihove punce, medtem ko so punce zelo natančno ocenile, kako jih dojemajo njihovi fantje. To se ujema z rezultati drugih raziskav o razlikah med spoloma, ki ugotavljajo, da ženske točneje zaznavajo čustvena stanja in osebnostne poteze kot moški (Bernieri et al., 1994; Funder, 1995, Lippa in Dietz, 2000). Tabela 4 prikazuje korelacije med tem, kako vidim in ocenjujem svojo vero, ter tem, kako je moja vero ocenila moja punca oz. moj fant.

Tabela 4: Korelacije med ocenami lastne vere in ocenami te vere s strani fanta oz. punce

	poglobljena	tradicionalna	osebna	liberalna	zadržana	ni vere
Punce	0.39*	0.38	0.18*	0.48	0.10	0.41*
Fantje	0.64*	0.35	0.58*	0.44	0.29	0.80*

Statistično pomembne razlike ($p < 0.05$) med korelacijami so označene z *.

Največje razlike med ujemanjem ocen pri moških in ženskah so se pokazale pri oznakah "osebna", "veren/neveren" ter "poglobljena". Očitno je, da so punce bolj ocenile vero svojih fantov, kot fantje vero svojih punc, in sicer v najpomembnejših potezah. Še posebej preseneča razkorak pri fantovi oceni tega, ali je punca neverna. Iz rezultatov obeh tabel bi zdaj lahko sklepali, da je nižje ujemanje (glede na fante) pri oznaki "osebna" med tem, kako vidi sebe punca, in tem, kako misli, da jo vidi fant, tesno povezana s tem, da fantje dejansko izkazujejo slabše poznavanje tega, kar doživljajo njihove punce. Povedano drugače, samopodoba punc v odnosu nevarno zaniha, če fant te samopodobe ne podpre s svojim zanimanjem za punco ali/in vsaj izražanjem svojega mnenja o njej.

Tabela 5 prikazuje korelacije med tem, kako sta ocenila vero drug drugega in tem, kako mislita, da bi ju ocenil njun fant oz. punca, se pravi med tem, kako ju drugi v resnici vidi, in tem, kako mislita, da ju drugi vidi. Razlike med fanti in puncami tu niso tako velike, izkazujejo pa tendenco, ki smo jo pravkar izpostavili: ko gre za to, kakšno mnenje ima moja punca ali moj fant o meni (in moji veri), so fantje lahko bolj gotovi, da se bodo približali temu mnenju, in to pri ključnih potezah, kot so poglobljenost vere, osebna narava, vernost/nevernost, medtem ko so punce bolj izpostavljene temu, da se njihova ocena fantovega mnenja o njej (in njeni veri) izkaže za napačno.

Tabela 5: Korelacije med dejanskimi ocenami vere pri drug drugemu in ocenami, za katere mislita, da bi jih jima dal fant oz. punca

	poglobljena	tradicionalna	osebna	liberalna	zadržana	ni vere
fantje	0.64	0.42	0.61	0.50	0.15	0.80*
punce	0.53	0.41	0.41	0.49	0.19	0.60*

Statistično pomembne razlike ($p < 0.05$) med korelacijami so označene z *.

To interpretacijo podpirajo in dodatno osvetljujejo razlike med povprečnimi rezultati punc in fantov pri posameznih oznakah, pa tudi razlike pri nekaterih drugih vprašanjih. Punce se bolj zanimajo za mnenje fantov kot oni za njihovo, manj od fantov mislijo, da je vera zasebna stvar njihovega fanta, in manj od fantov doživljajo, da jih njihovi fantje razumejo. Ta razlika med spoloma se ujema z rezultati raziskave Baa, Whitbecka, Hoyta in Congerja (1999), ki so odkrili, da hčerke kompenzirajo pomanjkanje odnosa z očetom tako, da v večji meri kot fantje privzamejo versko držo svojih (odsotnih) očetov.

V skupini na splošno udeleženci svojo vero pri ključnih oznakah ocenjujejo višje, kot mislijo, da bi jo ocenil njihov fant ali punca. Zlasti velika razlika je pri oznaki "osebna", kjer je povprečje pri lastni oceni $M=4,1$, povprečje pri oceni, ki bi mi jo pripisal fant ali punca, pa 3,68. To bi lahko pomenilo, da udeleženci ne verjamejo, da bi jim (njihovi veri) lahko njihov izbrani fant ali punca pripisala enako vrednost, kot jo pripišejo sami sebi. Kaj je podlaga te negotovosti ali nezaupanja pri posamezniku, je

težko reči, vsekakor pa kaže na elemente negotovosti in nezaupanja v odnosu, pri čemer so punce, kot smo videli, na slabšem. Za punce je osebna komunikacija zelo pomembna. O tem, kako pomembno je za punce, da so v stiku s fantom na način, da mu lahko povejo tudi neprijetne in kritične stvari o njem, govorita na primer različna korelacijska koeficienta med trditvama "Lahko povem kaj me pri njeni/njegovi veri moti" in "O veri se brez težav pogovarjam s fantom ali punco". Pri fantih je ta koeficient 0.33, pri puncah 0.50.

Moški in ženske: t-test je pokazal, da med rezultati pri moških in ženskah obstajajo pomembne razlike pri naslednjih vprašanjih: "k maši grem rad/a", pri skupni hoji k maši bi čutil/a ponos in pomirjenost", oznaka lastne vere "osebna", oznaka vere fanta ali punce "poglobljena" in "osebna", "moja punca oz. fant razume, kaj doživljam pri maši", "želel/a bi se cerkveno poročiti, tudi če za to ne bi bilo zunanjih razlogov", "želim si, da najini otroci hodijo k maši, ker jim bo lepo", "če otroci ne bi hoteli k maši ali če bi se temu upiral mož oz. žena, jih ne bi silil/a". Če k tem rezultatom dodamo še povprečne ocene pri istih vprašanjih, lahko v splošnem rečemo, da gredo punce v primerjavi s fanti raje k maši, da bi ob skupnem obiskovanju maše doživljale več ponosa in pomirjenosti, da svojo vero označujejo za bolj osebno, da bi svojim fantom pripisale manj poglobljeno in osebno vero kot fantje njim, da so manj prepričane od fantov, da oni razumejo, kaj one doživljajo pri maši, da si bolj od njih želijo poročiti z njimi, tudi če za to ne bi bilo zunanjih razlogov, da bi otrokom rajši od fantov navedle razlog za hojo k maši "ker jim bo lepo" in da bi jih manj poskusile siliti k maši.

Intima: Izračunali smo korelacije med vrednostmi odgovorov pri trditvi "punci oz. fantu lahko povem, kaj me pri njeni/njegovi veri moti" in vsemi drugimi odgovori. Izkazalo se je, da je iskreno in kritično komuniciranje v rahli povezavi s tem, ali bi bila oz. sva sproščena, ko bi šla skupaj k maši (0.27), nadalje s poglobljenostjo moje vere (0.27) ter z občutkom, da fant oz. punca razume, kaj doživljam pri maši (0.25). Kljub pričakovanjem ni bilo najti povezav z vzdušjem doma, doživljanjem cerkvene poroke pri starših, razen šibke korelacije z pomirjenostjo pri hoji k maši doma (0.25). Poleg tega je t-test pokazal, da razlika pri kritičnem komuniciranju sovpada z razliko pri komunikaciji nasploh ter z razliko pri želji iti skupaj k maši in razlogih za to. Preprosto rečeno, udeleženci imajo boljši občutek, da lahko povedo, kaj jih pri veri punce ali fanta moti, če je njihova lastna vera bolj poglobljena, če punca ali fant razume, kaj doživljajo (pri maši) in če so bili pri hoji k maši doma bolj pomirjeni.

Kljub pričakovanjem nismo pri istih vprašanjih izmerili v paru nobenih ne pozitivnih niti negativnih korelacij pri vprašanjih, ki zadevajo domačo družino oz. starše. Najvišji koeficient pri oznakah vere je bil pri tradicionalnosti (0.33), drugod pa so bili koeficienti še nižji: ocena cerkvene poroke pri starših (0.13), pomoč cerkvene poroke staršema pri vztrajanju v zakonu in gradnji boljšega odnosa (0.13), pogostost hoje k maši doma 0.18. Če bi torej hoteli odgovoriti na vprašanje, kaj družini ta dva mlada človeka, potem bi lahko navedli zgolj tradicionalnost kot oznako, ki jo skupaj pripisujeta veri domačih. T-testi so pokazali pomembno razliko v eni sami točki: razlika pri oceni cerkvene poroke pri starših sovpada z razliko pri oceni poglobljenosti vere pri puncu oz. fantu na nivoju $p=0,001$. V preprostem jeziku bi to pomenilo, da je med tistimi, ki visoko ocenjujejo vero in cerkveno poroko staršev, ter tistimi, ki njuno vero in cerkveno poroko ocenjujejo nizko, pomembna razlika tudi pri tem, kako ocenjujejo poglobljenost vere svojega fanta ali punce. Še preprosteje, kdor vero svojih staršev ocenjuje visoko, bo tudi pri partnerju poglobljenost njene ali njegove vere ocenil visoko. To povezavo smo raziskali še z računanjem korelacij med posameznimi vprašanji. Pokazalo se je, da obstaja zmerna povezava med doživljanjem vernosti in hoje k maši svojih staršev ter tem, kako ocenjujem tradicionalnost 0.54 in poglobljenost 0.33 vere

svoje punce (kako ocenjujem tradicionalnost 0.34 in poglobljenost vere svojega fanta 0.25). Pri fantih je srednje močna tudi korelacija med poglobljenostjo vere staršev in tradicionalnostjo vere punce (0.50), medtem ko je pri puncah ta koeficient enak 0.28. Tu se znova odpre vprašanje razlike med spoloma. Ocena tega, ali je cerkvena poroka pomagala staršem ostati skupaj in graditi boljši odnos, je na primer pri puncah povezana z veseljem pri hoji k maši doma (0.40, pri fantih 0.14), s ponosom pri hoji k maši doma (0.56, pri fantih 0.07) in pomirjenostjo (0.27, pri fantih 0.25). Nadalje je povezana tudi s tem, ali se fant čuti razumljenega v tem, kaj doživlja pri maši (0.41, punce 0.10). Na podlagi teh povezav bi lahko ponovili, kar smo ugotovili ob preiskovanju medgeneracijskih prenosov vere in odnosa do hoje k maši, in sicer, da so ti prenosi, vsaj v trenutnem doživljanju mlade generacije, utemeljeni v pozitivnem izkustvu v domačih družinah. Poleg tega velja, da je to izkustvo pri puncah še bolj poudarjeno. V zvezi z medosebno izbiro smo ugotovili, da obstaja srednje močna povezava med doživljanjem vernosti doma, zlasti vere staršev in njunega odnosa do vere, ter izbiro fanta oz. punce. K temu moramo dodati, da se ta povezava ne kaže neposredno, se pravi prek istih oznak ali pri istih vprašanjih, ampak posredno in da se kaže bolj izrazito pri fantih. Poenostavljeno rečeno, če bi hoteli napovedati, koga si bosta izbrala za moža ali ženo, potem bi morali pri dekletih poleg splošne povezave med vero doma in pri fantu upoštevati še to, ali čutijo, da je fant ob njih razumljen, kajti očitno to zanje prinaša določeno mero veselja in ponosa, ki je bil že doma povezan z vero. Pri fantih pa bi morali upoštevati, kako tradicionalna se jim zdi vera punce, kajti očitno se v tej oznaki zanje skrivajo vrednote trajnosti, sprejetosti in pomirjenosti, ki so bile doma povezane z vero.

Izračun korelacij pri istih vprašanjih je nadalje pokazal, da je bistveno več postavk, ki zadevajo njun sedanji odnos in dosejajo višje koeficiente, kar je razumljivo. V tem pogledu bi lahko rekli, da fante in punce v sedanjem odnosu družijo zavestna želja biti skupaj pri maši (0.66), kako pogosto hodita k maši vsak zase (0.69), občutek, da bi bila sproščena, če bi šla skupaj k maši (0.70), da lahko povesta, kaj ju moti pri veri fanta ali punce (0.49), strinjanje o tem, ali bi pogovor o cerkveni poroki povzročil neprijetna čutenja (0.60) ter želja po cerkveni poroki brez zunanjih razlogov (0.45). Iz tega lahko sklepamo, da je za odnos fanta in punce pred poroko, kakor se kaže v skupini, pomemben v prvi vrsti iskren in kritičen pogovor, nadalje strinjanje o cerkveni poroki ter občutek sproščene povezanosti v verskih, najbrž pa tudi drugih stvareh.

Ta sproščena povezanost pa je večplastna, saj skriva v sebi pomembne razlike med spoloma, ki še niso prišle do izraza. O tem govorijo navkrižne korelacije med različnimi elementi njunega doživljanja, ki dajo za punce in fante različne rezultate. Če bi hoteli na primer poenostavljeno odgovoriti na vprašanje, kdaj fant čuti, da punca razume, kaj doživlja (pri maši), potem bi morali navesti naslednje povezave, razvrščene po višini koeficientov:

- če si punca želi, da bi njuni otroci hodili k maši (0.51)
- če bi bila vesela, ko bi šla z njim k maši (0.49)
- če gresta pogosto skupaj k maši (0.43)
- če punca ocenjuje cerkveno poroko svojih staršev za koristno (0.41)
- če punca svoje starše označuje za tradicionalno verne (0.32).

Zanimivo je, da je ta vrstni red pri puncah drugačen, da so koeficienti nižji in da vsebuje druge postavke. Punca torej čuti, da fant razume, kaj doživlja (pri maši),

- če svojo vero označuje za poglobljeno (0.38)
- če sam ocenjuje, da bi tudi ona njegovo vero označila za poglobljeno (0.37)
- če želi, da bi njuni otroci hodili k maši (0.32)
- če bi znal prisluhniti otrokom in vztrajal, da hodijo k maši skupaj (0.32).

Podobno razliko nam izrišeta tudi odgovora na vprašanje, kdaj punca želi, da bi njuni otroci hodili k maši (če hodita pogosto skupaj k maši 0.59, če on njeno vero ocenjuje kot poglobljeno 0.52, če fant čuti, da ona razume, kaj doživlja pri maši 0.51, če si želi z njo k maši 0.48, če si tudi on želi, da bi njuni otroci hodili k maši 0.30) in kdaj fant želi, da bi njuni otroci hodili k maši (če ona ocenjuje njegovo vero za poglobljeno 0.55, če ona čuti, da fant razume, kaj doživlja pri maši 0.32, če si želi z njim k maši 0.36).

Tradicionalno verni pari in mešani pari

Pri načrtovanju raziskave smo predpostavljali, da obstaja pomembna razlika med pari, pri katerih oba izhajata iz tradicionalno vernih družin (redna hoja cele družine k maši, cerkvena poroka staršev), in pari, kjer starša nista bila cerkveno poročena in niso redno hodili k maši. Domnevali smo, da v nehomogenih parih obstajajo tako pri puncu kot fantu določeni družinski razlogi za tako izbiro in da ti razlogi zadevajo na eni strani pripravljenost za posredovanje in izražanje vere, na drugi pripravljenost za sprejemanje in/ali ponovno izražanje vere. Opisna statistika parov je pokazala, da pare ni mogoče zlahka razdeliti v taki dve skupini, saj je definiranje tega, kdo je tradicionalno veren, na podlagi hoje k maši zelo težko. Kljub temu smo oblikovali dve skupini (v prvi je bilo 50 homogenih parov, v drugi 9 nehomogenih parov) ter izračunali korelacije za vsako skupino med odgovori fanta in punce, ki hodita skupaj, pri istih vprašanjih. Pokazalo se je, da je bila razdelitev vendarle učinkovita, saj smo dobili nasprotno koeficiente pri naslednjih vprašanjih: ujemanje para glede oznake poglobljenost lastne vere (v homogenem paru 0.31, v mešanem paru -0.28), ujemanje para glede oznake tradicionalnost vere pri starših ($0.45/-0.53$). Poleg tega smo pri vprašanju poglobljenost vere staršev dobili za mešane pare koeficient -0.46 , kar potrjuje, da gre za par, v katerem je bilo versko ozadje njunih družin zelo različno. Zelo zanimive rezultate glede na našo predpostavko smo dobili pri vprašanjih o kvaliteti komunikacije, kjer so se mešani pari izkazali za bolj usklajene v svojih odgovorih kot homogeni pari. Primerjava koeficientov v obeh skupinah parov je v tabeli 6.

Tabela 6: Primerjava korelacij v skupini versko homogenih in mešanih parov

	homogeni	mešani
O veri se brez težav pogovarjam s punco ali fantom.	0.18	0.56
O veri se ne pogovarjava.	0.09	0.48
Punci oz. fantu lahko povem, kaj me pri njeni/njegovi veri moti.	0.34	0.65
Če bi bila vera med nama vir konflikta, bi se lahko pogovorila.	0.15	0.56
Pogovor o cerkveni poroki, bi to povzročilo neprijetna občutja.	0.47	0.82

Očitno je, da so mešani pari bistveno bolj usklajeni v svojih odgovorih kot homogeni pari, toda vprašanje je, ali to pomeni kaj več kot to, da se mešani pari svoje verske različnosti zavedajo in da so o njej že govorili. Zlasti nas je zanimalo, ali so v svoje pogovore vložili več ali manj navora in ali se je ob tem izkazala pri njima pripravljenost za posredovanje oziroma oživitve vere. T-testi so pokazali, da se tradicionalno verni posamezniki v mešanem paru pomembno razlikujejo ($p < 0.05$) od posameznikov v homogenem paru po tem, da imajo več težav pri pogovorih o veri s svojim fantom oz. punco, da se manj pogovarjajo o veri, da so manj gotovi, da bi se v primeru konflikta pogovorila, da bi občutili več neprijetnih občutij pri pogovoru o cerkveni

poroki in da so bolj pripravljeni sprejeti, da je vera punce oz. fanta njena oz. njegova stvar. Nobenih pomembnih razlik med obema skupinama posameznikov pa nismo našli niti pri doživljanju vere in hoje k maši doma niti pri oceni poglobljenosti in osebne narave vere staršev. Iz tega sklepamo, da višja usklajenost pri vprašanih o komunikaciji v mešanih parih ne pomeni nujno višje kvalitete v komunikaciji, ampak predvsem višjo stopnjo zavedanja, da imata do hoje k maši, cerkvene poroke in vere nasploh različen odnos. Hipoteza o večji pripravljenosti za posredovanje vere torej ni potrjena.

Prisila

Pri odgovoru na odprto vprašanje, čemu bi se želeli izogniti pri navajanju svojih otrok na hojo k maši glede na izkušnje v domači družini, so udeleženci največkrat zapisali naslednje: slabemu stiku s starši (35 krat), prisili (29), tradicionalnosti (25), slabemu zgledu s strani staršev (21). Analizirali smo odgovor "prisila" in ugotovili, da je prisilo izpostavilo 23 posameznikov (samo eden iz para) in 3 pari. T-testi in primerjave povprečnih rezultatov med skupino 23 posameznikov, ki so izpostavili prisilo, in ostalimi posamezniki (brez 3 parov) so pokazali, da prvi označujejo svojo vero za manj poglobljeno in manj osebno, da so bolj neverni, da se čutijo manj razumljene s strani fantov ali punc v svojem doživljanju maše, da so bolj ravnodušni do vere in da se jim danes bolj zdi, da je bil med razlogi za hojo k maši v domači družini tudi strah. Zanimivo je, da se razlike niso pokazale niti pri vzdušju ob hoji k maši doma niti pri doživljanju in ocenah vere pri starših, prav tako tudi ne pri želji, da bi najini otroci hodili k maši. Odgovora na to, ali je prisila, kakor so jo navedli udeleženci pri odprtem vprašanju, nujno in pri vseh povezana z izkušnjo vernosti doma, ali s kako drugo izkušnjo ali sploh nima za seboj nobene izkušnje, zaenkrat še ni. Očitno je samo to, da občutje prisile zaznamuje njihov sedANJI eksplícitni odnos do vere in doživljanje te vere v paru.

Sklep

Na naše tri hipoteze smo dobili naslednje odgovore: 1) kot je bilo pričakovati, mlada generacija kljub generacijskemu razkoraku sledi starejši v ključnih elementih vere (hoja k maši, želja, da bi otroci hodili k maši, odnos do cerkvene poroke), pri čemer je ta prenos podprt s pozitivno držo staršev do otrok. Prenos je izrazit pri eksplícitnih razlogih, ki jih mlada generacija daje za svojo hojo k maši in jih bo ponavljala svojim otrokom. Manj izrazit in dvoumen pa je pri oznakah in ocenah, za katerimi se skrivajo tako pozitivne kot negativne izkušnje, in taka oznaka je tradicionalnost. 2) Za izbiro partnerja se je pokazalo, da je največja podobnost med fantom in punco, ki obiskujeta skupino, prav v podobni verski drži doma in odločenosti za skupno pot. Izza te podobnosti se nakazujejo temeljne razlike med spoloma v pogledu čutenja, iskanja stika in čustvovanja. Teh razlik nismo mogli nadalje povezati z njunimi domačimi družinami. V tem pogledu je bila druga hipoteza potrjena po plati podobnosti in dvoplastnosti (izza podobnosti so razlike med spoloma), ne pa tudi po plati povezave z domačimi družinami (razlike med spoloma izvirajo iz domačih družin) ter po plati različnosti in dvoplastnosti (izza razlik so podobne izkušnje od doma). 3) Hipoteza o večji pripravljenosti za posredovanje vere v versko heterogenem paru ni bila potrjena. V splošnem velja, da so negativne izkušnje od doma v glavnem ostale prikríte; delno so morda nakazane v obliki razlik med spoloma, ki so v paru prezrte in neosveščene, v vsebinsko nenavadnih povezavah med razlogi in čutenji in pri stvareh, ki bi se jim mladi želeli izogniti pri vzgoji lastnih otrok.

Literatura

- Albert, I. in Trommsdorff, G. (2003). Intergenerational Transmission of Family Values. Posneto 10. septembra 2005 s spletne strani <http://www.uni-konstanz.de/developmental-psychology/english/TeamEnglish/AlbertEnglish/AlbertHandoutMilano.pdf>.
- Baker, C. W., Whisman, M. A. in Brownell, K. D. (2000). Studying Intergenerational Transmission of Eating Attitudes and Behaviors: Methodological and Conceptual Questions, *Health Psychology*, 19 (4), 376–381.
- Bao, W., Whitbeck, L. B., Hoyt, D. R. in Conger, R. D. (1999). Perceived Parental Acceptance as a Moderator of Religious Transmission Among Adolescent Boys and Girls. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 362–374.
- Bengston, V. L. (1975). Generation and family effects in socialization. *American Sociological Review*, 40, 358–371.
- Bernieri, F. J., Zuckerman, M., Koestner, R., Rosenthal, R. (1994). Measuring person perception accuracy: Another look at self-other agreement. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 20, 367–378.
- Burgess, E. W. (1973). *On community, family and delinquency*. Chicago: University of Chicago Press.
- Clark, C. A., Worthington, Jr. E. L., in Danser, D. B. (1988). The Transmission of Religious Beliefs and Practices from Parents to Firstborn Early Adolescent Sons. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 463–472.
- DeLamater, J. in MacCorquodale, P. (1979). *Premarital Sexuality: attitudes, relationships and behavior*. Madison: University of Wisconsin Press.
- Dudley, R. L. in Dudley, M. G. (1986). Transmission of religious values from parents to adolescents. *Review of Religious Research*, 28, 3–15.
- Dudley, R. L. in Wisbey, R. L. (2000). The Relationship of Parenting Styles to Commitment to the Church among Young Adults. *Religious Education*, 95, 39–50.
- Erzar, T. (1999). Solze mojih sinov, *Tretji dan*, 28 (10), 101–106.
- Ferdinand, R. F., Van der Ende, J. & Verhulst, F. C. (2004). Parent-Adolescent Disagreement Regarding Psychopathology in Adolescents From the General Population as a Risk Factor for Adverse Outcome. *Journal of Abnormal Psychology*, 113 (2), 198–206.
- Funder, D. C. (1995). On the accuracy of personality judgement: A realistic approach. *Psychological Review*, 102, 652–670.
- Gecas, V. in Schwalbe, M. L. (1986). Parental behavior and adolescent self-esteem. *Journal of Marriage and the Family*, 48, 37–46.
- Gerjolj, S. (2000). Beziehungen zwischen den Generationen in einer sich vom Totalitarismus zur Demokratie bewegenden Gesellschaft. *Religionspaedagogische Beitrage*, 44, 153–161.
- Gostečnik, C. (1999). The Operative and Redemptive Mechanisms of the Repetitive Cycles of Marital Interaction. *American journal of pastoral counseling*, 2 (2), 3–20.
- Grills, A. E. in Ollendick, T. H. (2003). Multiple informant agreement and the Anxiety Disorders Interview Schedule of Parents and Children. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 42, 30–40.
- Hesse, E., and Main, M. (1999). Second-generation effects of unresolved trauma in nonmaltreating parents: Dissociated, frightened and threatening parental behavior. *Psychoanalytic Inquiry*, 4, 481–540.
- Hoge, D. R., Petrillo, G. H. in Smith, E. I. (1982). Transmission of religious and social values from parents to teenage children. *Journal of Marriage and the Family*, 44, 569–580.
- Inazu, J. K. in Fox, G. L. (1980). Maternal Influence on the Sexual Behavior of Teenage Daughters. *Journal of Family Issues*, 1, 81–102.
- Jennings, M. K. in Niemi, R. G. (1968). The transmission of political values from parent to child. *American Political Science Review*, 62, 169–184.
- Juhant, J. (2002). Globalisation and anthropology. *Anthropological notebooks*, 8 (1), 41–51.
- Kalish, R. A. in Johnson, A. I. (1972). Values similarities and differences in three generations of women. *Journal of Marriage and the Family*, 34, 49–54.
- Kompan Erzar, K. (2004). Lo sviluppo del bambino in famiglia. *Famiglia Oggi*, 27 (10), 64–72.
- Lawson, D. in Brossart, D. (2001). Intergenerational transmission: Individuation and intimacy across three generations. *Family Process*, 40, 429–442.

- Lippa, R. A. in Dietz, J. K. (2000). The relation of gender, personality and intelligence to judges' accuracy in judging strangers' personality from brief video segments. *Journal of Nonverbal Behavior*, 24, 25–43.
- Marini, M. M. (2000). Social values and norms. V E. Borgatta in R. J. Montgomery (ur.), *Encyclopedia of sociology*. New York: Macmillan.
- Musek, J. (1993). *Osebnost in vrednote*. Ljubljana: Educy.
- Musek, J. (2000). Razlike v vrednotnih usmeritvah med generacijami. *Anthropos*, 32(1/2), 93–108.
- Schönpflug, U. (2001). Intergenerational transmission of values: The role of transmission belts. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32, 174–185.
- Niemi, R. G., Ross, R. D. in Alexander, J. (1978). The similarity of political values of parents and college-age youths. *Public Opinion Quarterly*, 42 (4), 503–520.
- Rueter, M. A. in Conger, R. D. (1995). Antecedents of parent-adolescent disagreements. *Journal of Marriage and the Family*, 57, 1–14.
- Steinberg, L. (1990). Autonomy, conflict and harmony in family relationship. V S. S. Feldman in G. R. Elliott (ur.), *At the threshold: The developing adolescent*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University press.
- Schwartz, D. C. in Schwartz, S.K. (1975). *New Directions in Political Socialization*. New York: Macmillan Free Press.
- Slatinek, S. (2002). Napetosti v družinah razvezanih in znova civilno poročenih. *Bogoslovni vestnik*, 62 (2), 235–250.
- Trommsdorff, G. (2001). Value of children and intergenerational relations: A cross-cultural psychological study. Posneto 25.3. 2002, s spletnih strani University of Konstanz, Department of Psychology, Work Area Developmental and Cross-Cultural Psychology: <http://www.uni-konstanz.de/developmental-psychology/vocpsychologieaspects.pdf>.
- Žalec, B. (2002). Vrednotenje in želja. *Analiza*, 6 (1/2), 133–140.
- Whitbeck, L.B. in Gecas, V. (1988). Value attributions and value transmission between parents and children. *Journal of Marriage and the Family*, 50, 829–840.
- Yeh, M. & Weisz, J. R. (2001). Why are we here at the clinic? Parent-child (dis)agreement on referral problems at outpatient treatment entry. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 69, 1018–1025.